

INDUSTRIE CULTUUR IN LIMBURG

Het creëren van een voorsprong in het economische en sociale transitieproces.

INHOUD

Inleiding	2
Status quo & kansen	2
<i>Historische Context</i>	2
<i>Trends</i>	5
Argumentatie	11
Traject.....	15
<i>Ambitie</i>	15
<i>Doelgroep</i>	15
<i>Fundamenten</i>	15
<i>Van argumentatie naar acties</i>	16
Conclusie	17
InduCult2.0	18

Inleiding

Limburg kent een zeer bepalende industriële geschiedenis. Dit bepalende industriële karakter heeft de identiteit en cultuur van onze regio diep gevormd. Denk bijvoorbeeld aan het mijnapparaat dat aan de basis lag van het ontstaan van de travaillistische cultuur, unieke woonvormen, diversiteit, het solidariteitsgevoel ... - stuk voor stuk culturele elementen die ook vandaag nog bepalend zijn voor Limburg. Maar ook na de sluiting van de mijnen bleef de maakindustrie (Ford, ALZ, Philips) de maatschappelijke evoluties sterk beïnvloeden. In onze regio zijn economie en cultuur dus onlosmakelijk met elkaar verbonden. Een transformatie in het ene veld gaat steeds gepaard met ontwikkelingen in het andere, zij het soms op verschillende ritmes.

Als resultaat van deze gelijklopende ontwikkeling ontstond een regio met een rijke Industrie Cultuur, verwoord in culturele expressies, maar ook in de aanwezigheid van een rijk verenigingsleven, en een typerende mentaliteit. Naast deze Industrie Cultuur wordt de regio vandaag gekenmerkt door razendsnelle transitie in de economische sector.

Doel van deze argumentatie is om het raakvlak tussen economie en maatschappij in kaart te brengen, en om de hieraan gekoppelde opportuniteiten binnen de huidige socio-economische transitie te omschrijven. Er worden kernargumenten geformuleerd die aantonen hoe de Industrie Cultuur, die vervat zit in het DNA van de streek, kan bijdragen aan het verzilveren van die kansen.

Tegelijkertijd lanceren we een oproep naar alle voor deze materie onmisbare stakeholders, om samen met ons deze argumentatie op te bouwen maar ook om ze te vertalen naar concrete acties.

Status quo & kansen

Historische Context

Industrie - economisch productielandschap

Midden-Limburg wordt gekenmerkt door een unieke industriële geschiedenis. Die begon met de ontdekking van de steenkool aan het begin van de 20e eeuw. Tot dat moment leefde de lokale bevolking van een puur lokale en zelfvoorzienende agrarische economie. Handel was gedurende honderden jaren zo goed als onbestaande geweest. De ontdekking van de steenkool had bijgevolg een enorme impact op het productiesysteem, de maatschappij én het landschap.

Er werden op korte tijd zeven mijnzetels opgericht (Maasmechelen, Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Beringen, en drie in Genk). De zoektocht naar geschikte arbeidskrachten bracht bovendien verschillende migratiegolven met zich mee waardoor de bevolking explosief toenam. Nieuwe en multiculturele waardesystemen vonden daarnaast ingang in het katholieke Limburg.

De afgelopen 50 jaar, na de sluiting van de mijnen ('60 ; '80-'90) werd er fors geïnvesteerd in andere industrie sectoren, stuk voor stuk gelokaliseerd binnen de maakindustrie - auto, logistiek, staal, bouw,....

Veel ex-mijnwerkers werden tewerkgesteld in de Ford-fabriek te Genk. De eerste steen van de fabriek werd gelegd in 1962. Eind 2011 had de fabriek meer dan 4000 werknemers en was daarmee de grootste werkgever in de provincie Limburg, én de op één na grootste autoassemblagefabriek in België.

Maar ook het industrieterrein Lanklaar met een oppervlakte van 124 ha werd in de jaren '70 ontwikkeld ter compensatie van de afbouw van de steenkoolontginningsactiviteiten in Eisden. Ook Philips was een belangrijke werkgever. Op dit moment zijn er bovendien op de Corda Campus meer mensen actief dan ten tijde van Philips.

De sluiting van de Ford-fabriek in 2014, en het daaropvolgend toenemend aantal faillissementen van andere productiecentra (zoals Caterpillar in het Waalse Gosselies) leidde tot een nieuwe crisis, opnieuw gekoppeld aan een wedertewerkstellingsproces. Het grote verschil met de eerste crisisgolf ligt in het feit dat de industriële sector zich vandaag in een transitie bevindt. Er is een shift van een zuivere- naar een kennis gestuurde maakindustrie, waarin de creatieve sector een steeds grotere rol begint te spelen: de shift naar Industrie4.0. Het SALK (Strategisch Actieplan Limburg in het Kwadraat), opgesteld na de sluiting van de Ford-fabriek, omschrijft mogelijke stappen om de Limburgse economie een boost te geven. In dit actieplan wordt ingespeeld op de toenemende transitie naar Industrie4.0. Ook opportuniteiten en tewerkstelling binnen andere sectoren (toerisme, zorg,...) worden meegenomen in het plan. Met deze economische transitie dient zich dus duidelijk een herscholing aan van de werknemers die gevormd werden binnen de klassieke maakindustrie.

Samenleving - socio-cultureel landschap

De bepalende industriële geschiedenis heeft de identiteit en de cultuur van onze regio diep gevormd. Er werd een travaillistische cultuur ontwikkeld - gekenmerkt door elementen als loyaliteit, blue-collar arbeiders, solidariteit,...), in combinatie met een sterk community gevoel onder (ex-)mijnarbeiders.

Specifiek lag het mijnapparaat ook aan de basis van andere cultuuruitingen zoals de unieke woonvormen (cités), het verenigingsleven en de culture diversiteit (gereflecteerd in culinair aanbod, religie, taal,...). Deze lijn werd verder getrokken door de arbeiders van bijvoorbeeld de Ford fabriek. De 'Ford community' vertaalde zich in een bloeiend landschap van verenigingen (sport-, Ford Taunus,...).

Die culturele expressies trokken zich in Limburg zelfs door tot in de religieuze sfeer. Er is sprake van een unieke religieuze adaptatie aan de industriële omgeving. In tegenstelling tot veel andere industrieregio's, waar het socialistische gedachtegoed het katholicisme eerder naar de achtergrond verdreef, bleven de christelijke waarden in Limburg overeind (bv. mijnkathedralen). De vroegere en huidige industrie cultuur bevat nog tal van symbolen die de sterke verwevenheid van industrie en religie aantonen (bv. het Sint-Barbarafeest, vaandels, verwijzing naar mijnwerkers/mijn als bijen/bijenkorf in de mijnkathedraal van Zwartberg, brancardiers-Lourdes, voorstelling van een fiere mijnwerker staat gelijk aan een religieuze mijnwerker...).

Ook landschappelijk heeft de industrie haar stempel gedrukt. De installatie van de mijngebouwen en de daaraan gekoppelde tuinvijken als eilanden in een zee van heide, oftewel verdichting ten opzichte van open ruimte, is vandaag nog herkenbaar. De link tussen de traditionele rurale context en het industriële landschap leidt opnieuw tot specifieke cultuuruitingen (mono- tot multicultureel) wat zich indirect vertaalt naar

een origineel toeristisch aanbod (mijnerfgoed gekoppeld aan een Nationaal Park).

De verschillende migratiestromen (uit Oost- en Zuid-Europa, en Noord-Afrika) hebben eveneens een bepalende rol gespeeld in het tot stand komen van die unieke omgeving en de daaraan gekoppelde cultuur en mentaliteit. De mijnbazen zagen zich genoodzaakt mensen van buitenaf aan te trekken om de toenemende productie draaiende te blijven houden. Elke groep migranten bracht zijn eigen culturele en culinaire gebruiken mee. Die vermengden zich tot een interessante mix die vooral in de tuinvijken nog erg voelbaar is. Ook de arbeidsattitude (loyaliteit, solidariteit, vertrouwen,...) vindt hier zijn oorsprong, net zoals de meer ondernemende geest die vandaag nog vooral bij mensen met een vreemde origine te vinden is (traditie van familiebedrijven; migreren is erg risicovol,...).

Na de sluiting van de mijnen (en, hoewel in mindere mate, van de Ford), werden organisaties opgericht die zich met de sociale reconversie bezighielden. Welke toekomst lag er in het verschiet voor de vele duizenden mensen en hun gezinnen die op dat moment hun job verloren? Wat waren hun verhalen, en welke pistes konden er voor en samen met hen uitgewerkt worden? Vaak startend vanuit de vrijwilligersbeweging, groeiden deze organisaties steeds verder uit. Voor Stebo, één van deze organisaties staat vandaag de koppeling tussen economie en samenleving nog steeds centraal (cfr. infra).

Het socio-industriële DNA van Limburg

Uit bovenstaande blijkt dat economie en cultuur in onze regio, onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Een transformatie in het ene veld gaat steeds gepaard met ontwikkelingen in het andere, zij het soms op verschillende ritmes. Limburg heeft met andere woorden een rijke industriecultuur, die als basis kan dienen voor talrijke acties. Feit is wel

dat deze cultuur zich vandaag vooral indirect manifesteert en bijgevolg nog niet duidelijk geïdentificeerd werd en gepercipieerd wordt.

Stebo in het socio-industriële landschap

Stebo is één van de non-profit organisaties die ontstond na de mijnsluiting, en dit vanuit het sociale engagement van enkele vrijwilligers. Vanaf dag één stond de combinatie tussen samenlevingsopbouw en streekontwikkeling centraal. Inderdaad, ook Stebo is het product van de Limburgse industriecultuur en zet er dagelijks op in.

Binnen InduCult2.0 stelt Stebo zich als doel om de transformatie van het economische weefsel zo goed mogelijk af te stemmen op die van de samenleving - en omgekeerd, en dit vooral binnen de domeinen 'Werken' en 'Ondernemen'.

- Er wordt in eerste instantie nagedacht over hoe industriecultuur geïdentificeerd kan worden, maar ook hoe die te koppelen aan de trends die zich vandaag in het economische landschap voordoen.
- Welke competenties zijn er bijvoorbeeld nodig binnen de nieuwe industrievormen? Zijn die competenties aanwezig of is er nood aan een shift, aan een nieuwe definitie?
- Maar ook: hoe kunnen nieuwe ideeën van onderuit, vanuit het socio-industriële DNA van de regio ontstaan? En hoe vinden die ideeën ingang in de industrie4.0 projecten en de hiermee geassocieerde arbeidsmarkt en het ondernemerschap?
- Hoe kunnen culturele expressies/methodes ervoor zorgen dat mensen zich terug kunnen identificeren met het veranderende socio-economische landschap?

Daarnaast brengen we een dialoog tot stand tussen de aan deze materie gerelateerde stakeholders.

Trends

Van lineair naar circulair

Binnen het industriële landschap doet zich vandaag een transitie voor naar Industrie 4.0. Er wordt voorspeld dat binnen deze transitie de lineaire industrie, die zo'n lange periode het aanzicht van de traditionele maakindustrie heeft bepaald, geleidelijk aan zal verdwijnen. En daarmee ook een aantal van de klassieke productieprincipes: binnen het lineaire systeem is economische groei gekoppeld aan het gebruik en transport van eindige grondstoffen. Producten worden aan het einde van hun levensduur vernietigd en in massa geproduceerd. Een dergelijk systeem genereert overproductie en afval en koppelt winst aan het verkopen van een zo groot mogelijk aantal producten.

Vandaag biedt zich stilaan een andere manier van denken aan die wordt ingegeven door technologische én maatschappelijke trends (bv. duurzaamheid, klimaatcrisis). Hoewel in de nauwe definitie de term Industrie 4.0 gelijk staat aan de introductie van nieuwe technologieën en een doorgedreven digitalisering in de kennis- en maakindustrie, neemt een ruime definitie ook volledige waardeketens buiten het bedrijf mee in beschouwing als basis van de transitie.

“In de fabriek van de toekomst is doorgedreven digitalisering een feit, maar dat is niet alles. Naast de alomtegenwoordige aanwezigheid van ICT en internet maakt de fabriek van de toekomst ook deel uit van een netwerk met andere spelers en gebruikt ze dit netwerk om voortdurend te innoveren en productie processen te optimaliseren. Elke stap van het productieproces wordt zo duurzaam mogelijk uitgevoerd, de medewerker als mens staat meer centraal, de modernste technologieën worden gebruikt,...”

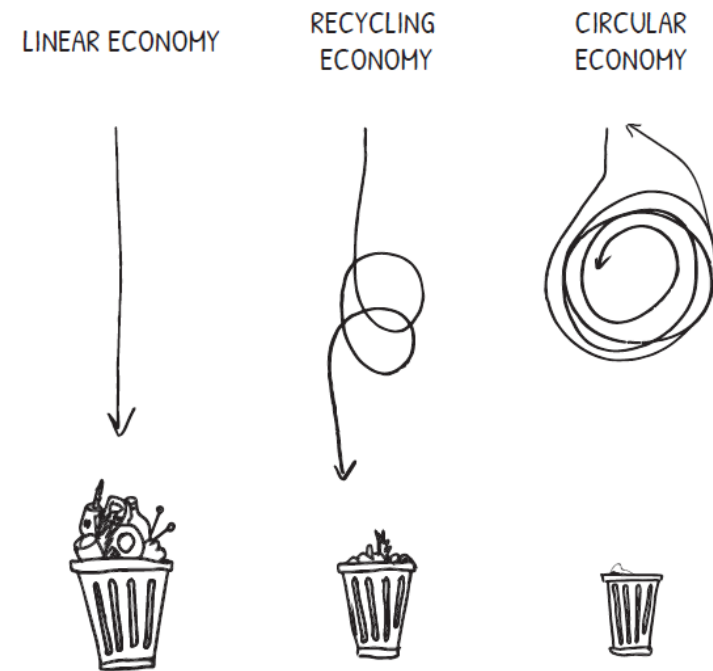
Visie 2050, een langetermijnstrategie voor Vlaanderen’-

Nota van de Vlaamse regering, 2016

Die andere manier van denken binnen Industrie 4.0 behelst een aantal principes die lijnrecht tegenover het lineaire productieproces staan en die duidelijk de (geleidelijke) overgang naar een circulaire manier van denken en werken aantonen. Basismotto is het maximaliseren van de herbruikbaarheid van producten en grondstoffen en het minimaliseren van waardevernietiging. De nadruk ligt met andere woorden op duurzaamheid. Dit vertaalt zich in:

- het creatieproces: fundamenteel herdenken van producten en systemen, slim design, demonteerbaarheid voor herstel en vervanging...
- de captatie van productwaarde: herbruikbaarheid, levensloopverlenging...

Het zijn die circulaire principes, gevoed vanuit maatschappelijke trends, die aan de basis liggen van de nieuwe consumptie- en businessmodellen in een Industrie 4.0 omgeving. De historische, economische en sociale context van een regio bepaalt mee welke modellen precies worden uitgewerkt. In Vlaanderen (en Limburg) manifesteert de transitie zich in de toenemende groei en toepassing van innovatieve technologieën/digitalisering, energie-efficiëntie, circulaire economie, product-dienstcombinaties en deeleconomie.

Innovatieve technologieën/digitalisering:

Industrie 4.0 verwijst onder andere naar de doorgedreven digitalisering van de industrie die momenteel plaatsvindt. Belangrijke componenten hiervan zijn robots en machines die tijdens het productieproces onafhankelijk met elkaar kunnen communiceren waardoor bepaalde handelingen automatisch op het juiste moment gebeuren. Dat gebeurt onder meer via het internet der dingen (The Internet of Things). Industrie 4.0 verwijst ook vaak naar andere elementen van digitalisering in het productieproces, zoals het toenemende gebruik van 'big data' (de analyse van grote datastromen) of het virtueel testen van nieuwe productieprocessen en technologieën.

In tegenstelling tot de lineaire industrie zijn nieuwe technologieën niet meer gericht op het fabriceren van één of enkele producten maar zijn ze cruciaal voor een eindeloze reeks toepassingen. De Europese Commissie heeft 6 zogenaamde 'Key Enabling Technologies' gedefinieerd die volgens hen de basis vormen van een Industriële Renaissance binnen Europa. Geavanceerde materialen en geavanceerde fabricagesystemen- en processen zijn daar één van. Het bekendste voorbeeld van zo een gespecialiseerde maakoplossing is ongetwijfeld de 3D-printer (door Rifkin ook wel 'de fabricatie-arm van Industrie 4.0' genoemd). Deze machine kan een oneindig aantal producten produceren, geheel in de filosofie van industrie 4.0.

Energie-efficiëntie (duurzaam, hernieuwbaar)

Een lineaire economie is gekoppeld aan een hoge energievraag en dit omwille van de manier waarop er met materialen wordt omgegaan. Circulaire industrie is als reactie hierop gericht op efficiënter energiegebruik en -opwekking, ingegeven vanuit de nadruk op duurzaamheid.

Dit type industrie gaat uit van een circulair gebruik van grondstoffen voor energieopwekking en dus een overgang naar steeds meer gebruik van hernieuwbare energie.

Nieuwe technologieën gaan bovendien ook efficiënter om met materialen en energie, zowel in gebruik als transport. Nadruk komt steeds meer te liggen op lokale energie-opwekking met primaire grondstoffen die in de regio aanwezig zijn.

Circulaire economie

Circulaire economie in de strikte zin van het woord is gericht op 'waste management'. Focus ligt niet langer op het beperken van afval maar op het denken rond het slimmer omgaan met materialen, inclusief het anders produceren en consumeren. Doel is om materialen waaruit een product is opgebouwd, na de levensduur van het product, terug te integreren in de industrie of om ze een nieuwe functie te geven. Ook dit gedachtegoed wordt vandaag door de maak-industrie geadopteerd en opgenomen in productieprocessen.

Men gaat efficiënter om met grondstoffen, materialen, en energie door kringlopen te sluiten. Natuurlijke hulpbronnen worden met andere woorden zo veel mogelijk hergebruikt. Het gaat dan zowel om biologische materialen die ontworpen zijn om terug te geven aan de natuur als technische materialen die zo zijn geconcipieerd en vermarkt dat ze op een kwalitatief hoogwaardig niveau opnieuw gebruikt kunnen worden.

Product-Dienst Combinaties (PDC)

De grens tussen diensten en materiële goederen vervaagt steeds meer en er zullen als gevolg in de toekomst veel nieuwe product-dienstcombinaties ontstaan. Dat betekent dat heel wat goederen of materialen niet meer verkocht worden, maar slechts tijdelijk ter beschikking worden gesteld als dienst. De verschuiving van product naar dienst voorkomt dat de producent zijn verantwoordelijkheid zomaar kan wegverkopen, wat in de lineaire economie wel gebeurt. Producent, consument en product komen zo in een volledig nieuwe relatie terecht, die belangrijke gevolgen heeft voor de prestatie en levensduur van het product (=circulair).

Vele bedrijven (zoals bv. Philips) bieden vandaag al product-dienstcombinaties aan. Focus ligt dus meer dan voorheen op materialenbeheer en efficiënt gebruik. Een logisch gevolg van deze shift is dat de producten die door de traditionele maakindustrie gefabriceerd worden vanuit andere designs en technologieën zullen vertrekken, met belangrijke veranderingen voor het huidige productieproces als gevolg.

Deeleconomie

Lineaire industrie gaat uit van verdienmodellen. Binnen de circulaire beweging worden ook andere waarden dan geld gecreëerd. Focus ligt niet langer op het bezit van een product maar op het gebruik ervan. Bedrijven (maar ook consumenten die daardoor zelf producenten worden) delen, creëren en lenen kennis, informatie, ideeën, diensten en productiemiddelen.

Bepaalde producten worden centraal ter beschikking gesteld van vele consumenten, zodat niet iedereen moet overgaan tot een aankoop (bv. auto, grasmachine,...).

Opportunities

Een herindustrialisering dankzij nieuwe technologieën en businessmodellen vormt in eerste instantie de basis voor een nieuwe productiviteitssprong maar heeft ook belangrijke gevolgen binnen andere domeinen.

Er ontplooit zich immers een waardesysteem dat een totale omslag vraagt van de consument. Circulaire industrie (met duurzaamheid op kop) impliceert in zekere zin het (gedeeltelijk) loslaten van de zoektocht naar welvaart en naar het laten primeren van functionaliteit ten opzichte van bezit. Is men bereid om open te staan voor product-dienst combinaties en deelinitiatieven indien dit implicaties heeft op het comfort van de consument? Industrie 4.0 brengt met andere woorden een heel ander gedachtegoed, een heel andere cultuur met zich mee. Ondanks het feit dat de industriële culturele 'renaissance' zeer drastisch lijkt, kan de Limburgse industriële pionier cultuur hier echter nauw bij aansluiten. Het community gevoel dat ontstond onder de fabrieksarbeiders en hun families, bijvoorbeeld, kan een sterke basis vormen voor deelinitiatieven.

Er wordt binnen Industrie 4.0 ook een volledig nieuwe manier van werken geïntroduceerd voor de arbeiders, met daarnaast heel wat kansen voor mensen met een ondernemende geest. Er wordt verwacht dat omwille van het gebruik van robotica en andere technologieën de vraag naar 'klassieke' en laaggeschoolde blue-collar arbeiders zal dalen. Het vinden van mensen met de juiste skills en attitudes wordt daarnaast als een van de grootste uitdagingen beschouwd in Limburg. Het werken in een Industrie 4.0 omgeving brengt dikwijls een grotere complexiteit en een hogere verantwoordelijkheid met zich mee. Toch kan ook hier weer een directe link met de arbeidersbevolking van Limburg gelegd worden. Het productieproces zal meer focussen op herbruik van materialen. Dit levert heel wat jobs op in het kader van de fixende mentaliteit: producten moeten uit elkaar worden gehaald om onderdelen te hergebruiken; urban

mining creëert lokale toegankelijke jobs in het verzamelen en sorteren van materialen. En ook de kringlooeconomie lijkt kansen te bieden aan laaggeschoolden die nu vaak uit de boot vallen in de arbeidsmarkt (bv. het terug herstellen van toestellen).

Het zal dus vooral de aard van de jobs zijn die verandert en de hieraan gekoppelde competenties. Dit impliceert nieuwe opleidingen maar ook het begeleiden van de bedrijven in het maken van de omslag. Hoe spreken zij de brede arbeidsmarkt aan waardoor zowel hoog- als laaggeschoolden worden aangetrokken? Hoe tonen zij in hun vacaturebeleid dat Industrie 4.0 verder gaat dan technologische ontwikkelingen en digitalisering en dat er plaats is voor de pionier competenties en attitude van de klassieke maakindustrie?

Wat de arbeidsmarkt betreft, is het echter ook een uitdaging om nieuwe, meer flexibele vormen van werk te ontwikkelen die toch voldoende zekerheid bieden. Nieuwe businessmodellen (vooral binnen de deeleconomie) creëren 'vluchtige' jobs (interimcontracten, ontbreken van duurzaam statuut, flexibele werkuren, geen nood aan hoge kwalificaties,...). Functioneren in dergelijke Industrie 4.0 omgeving betekent openstaan voor een permanente transformatie gekoppeld aan ad hoc opdrachten maar is tegelijkertijd qua jobstatuut minder toekomstgericht.

Trendrespons door de Limburgse samenleving

De transitie naar Industrie 4.0 verloopt razendsnel. Toch zijn er in het Limburgse landschap verschillende niveaus waarop dit gebeurt. Sommige **industriële bedrijven** zijn nog 'quasi onwetend' maar een groot deel is bezig met een belangrijke transformatie, met enkele onder hen die zich profileren als 'koplopers'.

De **samenleving** volgt. Maar in tegenstelling tot metropoolgebieden - waar als antwoord een jonge, hippe en dynamische community van wizzkids ontstaat die volop het creatieve veld claimt, worden de kansen die de 4.0 Industrie met zich meebrengt niet even hands-on verzilverd in de peri-urbane industrieregio's van Limburg. Hier wordt industriecultuur nog grotendeels bepaald door de travaillistische mentaliteit die diepgeworteld zit in het industriële verleden:

- Er bestaat enerzijds een groep die kansen ziet binnen het kader van de industriële transitie, en zich hiervoor baseert op de voor de regio typische industriecultuur. Maar nog al te vaak worden deze kansen niet verzilverd omdat de nodige begeleiding ontbreekt.
- Een andere groep vindt geen aansluiting binnen deze trends. Zij blijven in zekere zin gebonden aan hun connectie met de traditionele maakindustrie, en voelen zich vaak niet aangetrokken tot de huidige arbeidsmarkt.

De transformatie van het economische weefsel is met andere woorden nog niet volledig afgestemd op die van de samenleving. Op dit moment verloopt dit proces inderdaad nog volgens twee snelheden.

Argumentatie

Het is duidelijk dat Industrie4.0 vandaag al een enorme impact heeft op de Limburgse economie en maatschappij. In de toekomst zal die transitie zich alsmaar duidelijker doorzetten. Ondanks de snelheid waarmee dit gebeurt, zijn er toch duidelijke aanknopingspunten te vinden met de traditionele maakindustrie, en dan vooral met betrekking tot de culturele expressies en typerende (pionier)mentaliteit en arbeidsattitude van de inwoners van de streek. Het is immers ook merkbaar dat vandaag de maatschappij (en het waardesysteem) mee aan de basis ligt van de industriële transitie - in tegenstelling tot vroeger toen industrie als in eenrichtingsverkeer allesbepalend en beslissend was.

Op basis van die aanknopingspunten kunnen argumenten geformuleerd worden die aantonen dat inzetten op Industrie Cultuur naast inzetten op digitalisering en nieuwe technologieën - de streek mee toekomstbestendig kan maken.

1: Een gedragen industriecultuur neemt de samenleving mee in het economische transitieproces.

2. Aandacht voor industriecultuur leidt tot een intersectorale dialoog.

3. Op industriecultuur gebaseerde competentieprofielen maken de Industrie4.0 arbeidsmarkt voor iedereen toegankelijk.

4. Inzetten op industriecultuur garandeert de toekomst van de regionale maakindustrie.

5. Het blootleggen van de aanwezige industriecultuur schept dynamiek en samenhang.

“Een gedragen industriecultuur neemt de samenleving mee in het economische transitieproces”

Een rijke industriecultuur is reeds aanwezig in de regio, en zit ingebakken in het socio-industriële DNA. Daarnaast zijn er veel troeven aanwezig om deze cultuur te activeren. Het bloeiende verenigingsleven bijvoorbeeld kan als kanaal ingezet worden om het concept te introduceren. Verder is er van onderuit een competentieprofiel gegroeid dat strookt met de nieuwe economische trends (bv. de Genkse Fixers, ‘fixen zit in de genen omdat het binnen de maakindustrie een belangrijke attitude/competentie is - Upcycling, een groep hands-on vrijwilligers die oude materialen nieuw leven inblaast).

Het activeren van de bestaande industriecultuur en het introduceren en integreren van haar dragers (competenties, rijk communitygevoel, eten & drinken, architectuur,...) in het veranderende economische landschap creëert talrijke opportuniteiten. Op die manier wordt immers de volledige samenleving, met haar industrieel culturele bagage, ingeschakeld in het streekontwikkelingsproces.

Het ritme van de economische transformatie wordt met andere woorden gelijkgesteld aan dat van de sociale shift. Inwoners worden opnieuw deel van de geschiedenis van de regio waar ze al generaties lang toe behoren, en bepalen mee de toekomst ervan.

“Aandacht voor industriecultuur leidt tot een intersectorale dialoog”

Gezien industriecultuur draait om het raakvlak tussen economie en samenleving ontwikkelt zich de kans om zowel de cultuur uitdragende instanties (onderwijs, cultuurcentra,...) als de arbeidsmarktgeoriënteerde instellingen (werkgevers, loopbaanbegeleiding, impulsen voor ondernemerschap,...) te benaderen. Vandaag werken deze instanties nog al te vaak binnen hun eigen sector. Samen met hen zetten we een programma voor de komende jaren uit, door insteken te kiezen die zowel onze doelgroep aanspreken - laaggeschoolden, werkzoekenden, jongeren - als de doelen en noden van de stakeholders kunnen dienen. We ontwikkelen met andere woorden samen opportuniteiten binnen de huidige socio-economische transitie.

“Industriecultuur creëert kansen voor succesvolle business startups”

Het socio-industriële DNA van de regio vormt een zeer waardevolle basis voor ondernemersinitiatieven, maar wordt nog niet voldoende ingezet. De nodige begeleidingstrajecten rond ondernemerschap dienen gecommuniceerd te worden en socio-industriële thema's hierbinnen geïntroduceerd. Op die manier worden kansen voor succesvolle business startups gecreëerd, door en voor de lokale bevolking. Die zal sneller geneigd zijn om de overstap naar het in hun ogen risicovolle ondernemerschap te maken. Inderdaad, de traditionele mentaliteit is er nog vooral één waarin opdrachten van hogerhand uitgevoerd moeten worden. Het stimuleren van ondernemerschap zorgt dus niet enkel voor nieuwe diensten en producten (= lucratief economisch landschap) maar ook voor een mentaliteit shift. Die veranderde attitude is bovendien aangepast aan de nieuwe economische trends, waarin het zelfstandig creëren en verzilveren van kansen een grote rol speelt.

“Op industriecultuur gebaseerde competentieprofielen maken de Industrie 4.0 arbeidsmarkt voor iedereen toegankelijk”

De competentieprofielen gekoppeld aan de nieuwe economische trends zijn vaak gericht op hoger opgeleiden. Laaggeschoolden en een groot deel van de lokale werkzoekenden voelen zich niet aangesproken om hierop in te schrijven. Zij hebben door de jaren andere competenties ontwikkeld, gekenmerkt door de hands-on mentaliteit van de maakindustrie (zelf naar oplossingen zoeken, ‘fixen’,...). Dit betekent echter dat een groot deel van de lokale bevolking vandaag uit de boot valt binnen het tewerkstellingsproces.

Het wordt voor bedrijven echter steeds duidelijker dat niet alle taken binnen de nieuwe economie door hooggeschoolden ingevuld kunnen worden. Voor deze specifieke jobs is net die travaillistische mentaliteit noodzakelijk. Lager opgeleiden meenemen in de economische transitie kan dus enkel door aantrekkelijke competentieprofielen:

- te enten op de aanwezige Industrie Cultuur (mentaliteit)
- te integreren in het onderwijsaanbod (zowel voor jongeren als volwassenen)
- kenbaar te maken aan de doelgroep (via tewerkstellingsprojecten en loopbaancoaching)

Binnen de competentieontwikkeling is er vandaag bovendien nog te weinig oog voor de culturele component. In de Limburgse hogescholen wordt daar wel reeds op ingespeeld (bv. lessenreeks ‘Mijn professionele identiteit’).

“Inzetten op industriecultuur garandeert de toekomst van de regionale maakindustrie”

Veel Limburgse bedrijven maken vandaag de omslag naar Industrie 4.0. En een toenemend aantal ondernemersinitiatieven is geënt op de nieuwe businessmodellen. Door binnen deze transitie de link te leggen met industriecultuur, kan de traditionele maakindustrie in balans gebracht worden met de nieuwe trends binnen Industrie 4.0.

Zo kan bijvoorbeeld in het opstellen van deelplatformen gebruikt gemaakt worden van het community gevoel, en is het al dan niet aanslaan van de circulaire economie in grote mate afhankelijk van het creëren van goede circulaire modellen op basis van de skills die vandaag al aanwezig zijn bij (laaggeschoolde) arbeiders (fixen, (de)monteren, verzamelen en sorteren van materialen,...).

Toekomstbestendig maken betekent ook het creëren van een aantrekkelijke werkomgeving en -voorwaarden. Industrie4.0 is gekoppeld aan een flexibele arbeidsmarkt (korte termijncontracten, gig economie, gebrek aan stabiliteit). Dit brengt onzekerheid met zich mee. De (nieuwe) industriecultuur en het daaraan gekoppelde waardesysteem kan mensen ankerpunten bieden om met die veranderende arbeidsmarkt om te gaan. En ook bedrijven kunnen circulaire modellen ontwikkelen die meer standvastigheid bieden.

“Het blootleggen van de aanwezige industriecultuur schept dynamiek en samenhang”

Het welslagen van alle voorgaande aspecten (1-5) kan enkel door het grote publiek op een efficiënte manier aan te spreken. Het ontwikkelen van culturele tools (bv. events, voorstellingen, methodieken) geënt op de typische industrievultuur, helpt om het concept te introduceren, te duiden, en vooral om het te laten leven bij de lokale bevolking. Als gevolg zal er op spontane manier een beweging ontstaan die inzet op industriecultuur in al zijn aspecten en binnen verscheidene sectoren.

Traject

Ambitie

Het laat geen twijfel dat Industrie Cultuur een belangrijke rol kan spelen in toekomstige ontwikkelingen, zowel op economisch en sociaal vlak. En dit net omdat Industrie Cultuur acties en opportuniteiten creëert op het raakvlak tussen beide sectoren. De argumenten geformuleerd in de vorige paragrafen zijn hier het bewijs van.

Stebo zal de komende jaren, onder de noemer van InduCult2.0, deze argumenten uitwerken. Op die manier zullen de sociale en economische transitie niet langer op twee snelheden lopen, maar convergeren. De historische verbinding tussen beiden wordt opnieuw ‘hersteld’.

Doelgroep

Hiertoe dienen we in een eerste stap onze doelgroepen te bereiken. In eerste instantie betekent dit zowel de bevolking (werknemers, toekomstige ondernemers, creatievelingen, verenigingen...) als de bedrijven (werkgevers). Zij zullen een actieve rol spelen in de fase waarin de concepten omgezet worden in praktijk - oftewel bij het uitvoeren van pilootprojecten. Om deze groepen te bereiken/motiveren én om de component Industrie Cultuur te introduceren/activeren, is het noodzakelijk om begeleidende organisaties te betrekken in het traject. Denk bijvoorbeeld aan arbeidsmarktgeoriënteerde instellingen (loopbaanbegeleiding, impulsen voor ondernemerschap, jobcoaching,...) én cultuur uitdragende instanties (onderwijs, cultuurcentra, musea, erfgoedcel...). Deze laatste twee worden samengebracht in een focus groep die de komende jaren samen met ons de krijtlijnen van het project zal uitzetten. Hiertoe wordt een reeks workshops opgezet.

Fundamenten

Gezien Industrie4.0 zich zo stevig doorzet, staat de transitie vandaag ook op verschillende beleidsniveaus hoog op de agenda. Dit heeft in eerste instantie geleid tot visievorming en (hoewel in beperkte mate) tot actieplannen. Stebo zal deze visies en acties gebruiken als bouwstenen binnen het InduCult2.0 traject. Daarnaast biedt het project de mogelijkheid om de sociale oftewel de culturele component hierin te introduceren en zo de maatschappelijke belangen voor dit proces te benadrukken.

- Op Vlaams niveau bijvoorbeeld wordt binnen het beleid volop ingezet op de transitie naar Industrie 4.0. In 2016 werd een langetermijnstrategie ontwikkeld voor Vlaanderen (2050). Daarin formuleert de Vlaamse regering onder andere het belang om in te zetten op economische trends zoals de transitie naar circulaire economie.
- In 2014 bereidde de Europese Commissie een manifest voor rond ‘Key Enabling Technologies’. Dit om de Europarlementsleden te overtuigen prioriteit te geven aan de ‘Europese Industriële Renaissance’ binnen het Europese beleid.

Andere belangrijke fundamenten voor het InduCult2.0 traject zijn dichterbij huis te vinden.

- Onder andere in de eigen werking. Stebo kan putten uit 30 jaar ervaring. Vanaf het begin werd er ingezet op streekontwikkeling, met de link naar het industriële DNA van de regio. In die 30 jaar

werden heel wat begeleidingstrajecten voor werkzoekenden en ondernemers uitgewerkt (loopbaanbegeleiding, haalbaarheidsstudies voor business start-ups, begeleiding van startende ondernemers, allochtoon ondernemerschap, financieringskanalen,...). Ook een centrale locatie waar ondernemersinitiatieven ‘getest’ kunnen worden is beschikbaar gesteld, in de vorm van ‘The Box’ (Genk) - een beproefd concept dat vandaag onder auspiciën van Stebo ingang vindt in de andere Vlaamse provincies. The Box is bovendien gelegen in een handelsstraat gekoppeld aan de voormalige mijn van Winterslag, die zich op een boogscheut afstand bevindt (C-mine). Ook hier is de link met het industriële verleden dus erg duidelijk. Daarnaast werd er binnen het buurtopbouwwerk een zeer goede relatie ontwikkeld met de inwoners van de streek, samen met inzicht in wat er bij hen ‘leeft’ (noden, wensen).

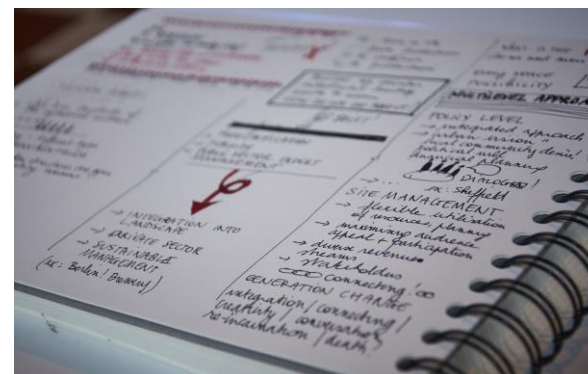
- Ook andere begeleidende organisaties (VDAB, Starterslabo, Erfgoedcel,...), waar Stebo overigens nauw mee samenwerkt, ontwikkelden een range aan waardevolle trajecten met een sociale en/of economische insteek.
- De regio zelf is rijk aan en geënt op Industrie Cultuur. Dit vertaalt zich bijvoorbeeld in het hoge aantal verenigingen, en een opkomende creatieve sector - respectievelijk gekoppeld aan de hoogtijden van de traditionele maakindustrie en de nieuwe economie.

Om de argumenten om te zetten naar realiteit, zijn er met andere woorden al heel wat skills, en bouwstenen aanwezig. Ze moeten enkel nog getriggerd worden.

Van argumentatie naar acties

De regionale argumentatie uitgewerkt in deze paper zal de komende jaren de rode draad vormen in de acties die Stebo onderneemt binnen InduCult2.0. De paper zal steeds de basis blijven om onze doelgroep te benaderen, en om het belang van Industrie Cultuur voor de regio te duiden. Het is een dynamische tool, in die zin dat er steeds bijkomende argumenten ontwikkeld kunnen worden. Naarmate het traject vordert, en contacten met de doelgroepen toenemen, zal dit ongetwijfeld het geval zijn.

Voortbouwend op onze ambitie en gebruik makend van de bouwstenen die er vandaag al zijn, zullen we samen met onze doelgroep de stap naar de toekomst zetten. We zetten met andere woorden de argumenten verwoord in deze paper om naar concrete acties (van concepten tot pilootprojecten).

Conclusie

Het laat geen twijfel dat Industrie Cultuur een belangrijke rol kan spelen in toekomstige ontwikkelingen, zowel op economisch als sociaal gebied. En dit net omdat Industrie Cultuur acties en opportuniteiten creëert op het raakvlak tussen beide sectoren. De binnen deze paper geformuleerde argumenten staven dit statement.

Vanaf nu tot 2019 werken we concrete acties uit om deze argumenten te ontwikkelen, onder de overkoepelende noemer 'InduCult2.0 - Living Industrial Culture'. Samen met onze stakeholders gaan we op zoek naar hoe het raakvlak ingezet kan worden om de samenleving, en dan vooral jongeren, werkgevers en werknemers, via hun cultuur aan te spreken en als dusdanig mee te nemen in de huidige economische transformatie.

InduCult2.0

“InduCult2.0” is een Centraal-Europees project, gefinancierd door het ERDF.

De koppeling tussen economie en samenleving komt niet enkel in Limburg voor, maar manifesteert zich in alle Europese regio's waar industrie het verleden, heden, en de toekomst bepaalt of bepaald heeft. Het Interreg Central Europe project InduCult2.0 verenigt 8 zulke peri-urbane regio's die samen met hun stakeholders gezamenlijke acties ontwikkelen om het raakvlak tussen industrie en samenleving te identificeren en te activeren.

Vaak gaat het om regio's waar een uitgesproken industriecultuur aanwezig is, maar niet als dusdanig (h)erkend noch gedefinieerd wordt. Daardoor wordt die cultuur ook niet in al zijn aspecten benut, ondanks het feit dat ze als hefboom voor streekontwikkeling kan dienen. Het project zet daarom in op die typische industrieel-culturele, creatieve community en spirit, en dit vanuit een theoretische én praktijkgerichte invalshoek. Dat laat de deelnemende regio's toe om:

- Een sterkere stem en identiteit te ontwikkelen.*
- Brain-gain, tewerkstelling en ondernemerschap te creëren.*

Binnen het project wordt door elk van de deelnemende regio's een argumentatie paper opgesteld, waarin de mogelijkheden van de lokale Industrie Cultuur worden omschreven, samen met de ambities om het concept om te zetten in pilotacties op het terrein, ten gunste van de streek. De respectievelijke werkstukken zijn beschikbaar zijn voor regio's in Duitsland, Oostenrijk, Tsjechië, Polen, Slovenië, Italië, Kroatië en België.

Colofon

Uitgever: Stebo vzw

Redactie: InduCult2.0 project, Stebo

Erwin De bruyn
Frank Maleszka
Ina Metalidis

Beeldmateriaal: © Luc Gijbels
© Sam Deckmyn
© deanderemarkt.be

Vormgeving: John Sevenans

Datum: Juli 2017

Meer info:

www.inducult.eu

www.facebook.com/Inducult2.0

Stebo vzw

Ina Metalidis

Windekestraat 1, 3600 Genk, Belgium

ina.metalidis@stebo.be